

Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»

Безпека життєдіяльності

Методичні рекомендації
до виконання самостійної роботи

для студентів спеціальностей
013 Початкова освіта
014.13 Середня освіта (музичне мистецтво)
освітньо-професійний ступінь фаховий молодший
бакалавр

Мукачево
МДУ 2021

УДК 613/614(072)(075.8)

*Розглянуто та рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Мукачівського університету
Протокол № 3 від 21.10.2021р.*

*Розглянуто та схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії
природничих дисциплін
Протокол № 1 від 26 вересня 2021р.*

Укладач

Куриляк В.І. – викладач природничих дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічного фахового коледжу Мукачівського державного університету»

Рецензент:

Ю.І. Фордзюн – к. тех. н., доцент, доцент кафедри Інженерії, технологій та професійної освіти

БЗ9

Куриляк В.І. Безпека життєдіяльності: методичні рекомендації до проведення самостійної роботи для студентів спеціальностей 013 Початкова освіта, 014.13 Середня освіта (музичне мистецтво) освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр/ В.І.Куриляк. – Мукачево: МДУ, 2021. - 37 с., 1,56 др. арк..

Дана методична розробка містить стислий виклад теоретичного матеріалу, практичні, тестові завдання, ситуаційні задачі, опрацювання яких сприяє глибокому засвоєнню навчальної дисципліни. Зміст методичної розробки відповідає освітній програмі підготовки фахових молодших бакалаврів спеціальностей 013 Початкова освіта, 014.13 Середня освіта (музичне мистецтво) і рекомендована здобувачам вищої освіти даних спеціальностей.

З М І С Т

Вступ.....	4
1.Організація самостійної роботи здобувачів освіти	5
1.1.Методичні рекомендації до самостійної роботи, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять.....	7
1.2.Рекомендації щодо вивчення навчального матеріалу під час самостійної роботи.....	8
2.Теми і завдання до самостійної роботи, передбачені робочою програмою з початкової дисципліни «Безпека життєдіяльності».....	11
3.Перелік рекомендованих джерел	34
4.Інформаційні ресурси.....	35

Вступ

Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності» займає провідне місце у структурно-логічній схемі підготовки фахівця за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст», оскільки є дисципліною, що використовує досягнення та методи фундаментальних та прикладних наук з філософії, біології, фізики, хімії, соціології, психології, екології, економіки, менеджменту і дозволяє випускнику вирішувати професійні завдання з урахуванням ризику виникнення внутрішніх і зовнішніх небезпек, що спричиняють надзвичайні ситуації та їхніх негативних наслідків.

Програмою передбачено вивчення дисципліни у II семестрі першого року навчання. Даний курс, який завершується заліком, побудований на відповідних теоретичних, методичних та наукових засадах і включає три змістовні модулі: *Наукові основи безпеки життєдіяльності. Людина в системі «Людина - середовище» Правове забезпечення та управління безпекою життєдіяльності.*

Завдання вивчення дисципліни передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів освіти, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятого ризику.

Засвоївши дисципліну «Безпека життєдіяльності» майбутні молодші спеціалісти повинні володіти сукупністю загальнокультурних та професійних компетенцій з питань безпеки життєдіяльності для вирішення професійних завдань, пов'язаних із гарантуванням збереження життя та здоров'я дітей в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій.

Важливою складовою навчального процесу і вагомим засобом опанування навчального матеріалу дисципліни «Безпека життєдіяльності», є самостійна робота, яка виконується здобувачами освіти в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Зміст самостійної роботи визначається навчальною програмою, робочою програмою навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності», цими методичними матеріалами та методичними матеріалами (рекомендаціями, вказівками) до семінарських занять з названої дисципліни. Самостійна робота виконується згідно з методичними вказівками та у відповідності до переліку тем.

Методичні рекомендації адресовані здобувачам освіти з метою сприяння організації самостійної роботи над навчальним матеріалом, підготовки до семінарських занять, пошуку джерел, в яких розкриті питання тем, передбачених навчальною програмою.

Зміст методичних рекомендацій включає в себе короткі теоретичні відомості, ситуаційні задачі, тестові завдання для перевірки навчальних досягнень з певної теми. Поданий перелік рекомендованої для опрацювання літератури, та інформаційних джерел.

1. Організація самостійної роботи здобувача освіти

Мета самостійної роботи – сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної ознаки та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання самостійної роботи – вивчення тем, питань, винесених на самостійне опрацювання здобувачами освіти, засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих на лекціях та інших аудиторних заняттях знань, їх застосування при виконанні семінарських

занять, виявлення прогалин у системі знань із предмета, забезпечення підготовки здобувачів освіти до поточних аудиторних занять, контрольного заходу та підсумкового (модульного і семестрового) контролю.

Для реалізації самостійної роботи у процесі вивчення навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» здобувачі освіти виконують завдання різних типів і рівнів складності. Перший рівень самостійної роботи забезпечує засвоєння предметних знань, основних понять та термінів, видів та способів діяльності, формування навичок, умінь, але не передбачає самостійного застосування набутого.

Другий рівень самостійної роботи формує певні навички та вміння самостійно застосовувати засвоєні знання для виконання певних завдань:

- виконання вправ, тестів; підготовка контрольних запитань для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу теми;
- узагальнення теоретичних матеріалів за допомогою опорно-інформаційних схем;
- підготовка письмових робіт аналітичного характеру за тематичними матеріалами (рефератів, роз'яснень, консультацій) тощо.

Третій рівень передбачає самостійний інформаційний пошук, прийняття самостійних рішень та творчий рівень застосування набутих знань, навичок, умінь. Перевага надається завданням, які забезпечують алгоритмічно-дійовий та творчий рівень засвоєння знань, серед яких: завдання на вміння розв'язувати ситуаційні задачі. Факт виконання таких завдань свідчить про прагнення здобувачів освіти до самореалізації в процесі навчання.

Перевірку засвоєння знань здобувачі здійснюють за допомогою контрольних питань для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до семінарських занять, які охоплюють основні положення, що підлягають засвоєнню здобувачами освіти відповідно до кожної теми дисципліни

«Безпека життєдіяльності». Більшість тем, які виносяться на самостійне вивчення, передбачають кілька тестових завдань. Практичні завдання включають в себе підготовку до семінарських занять, написання рефератів за заданими темами, тестові завдання.

Одним із важливих засобів у засвоєнні знань є написання рефератів. Написання реферату повинне починатись із складання продуманого змісту, який складається зі вступу, 2–3 розділів, які можуть ділитись на підрозділи. У вступі визначається мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження, практичне і теоретичне значення теми. В основній частині розкривається зміст досліджуваної проблеми. Робота повинна завершуватись висновками, в яких викладаються основні результати дослідження.

1.1. Самостійна робота, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять

Самостійна робота здобувача освіти забезпечується системою навчально-методичних засобів, а саме: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, методичними вказівками тощо.

Зміст самостійної роботи складається з таких видів:

- уважне слухання і конспектування лекцій;
- підготовка до аудиторних занять (лекцій, семінарських);
- самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно з навчально-тематичним планом, оформлення звіту про самостійну роботу;
- реферування, анотування рекомендованої літератури;
- формулювання висновків і підсумків;
- відповіді на запитання і самостійне формулювання

запитань до навчальної теми;

- складання планів;
- підготовка до усіх видів контролю, в тому числі до

модульних і комплексних, директорських контрольних робіт та інші види діяльності.

Опрацювання лекційного матеріалу. Важливу роль у самостійній роботі відіграють лекції. Вони слугують тим підґрунтям та інструментом, що спрямовують здобувачів освіти до найраціональнішого вивчення навчальної дисципліни, дають йому знання в обсязі, необхідному для подальшого поглибленого вивчення навчальної дисципліни, роз'яснюють найскладніші поняття та положення навчальної дисципліни. Плідна робота здобувачів освіти на лекціях є запорукою подальшого успішного оволодіння тим необхідним масивом знань, що сприятиме формуванню із здобувача освіти фахівця з необхідним рівнем знань та навичок.

При відсутності у конспекті матеріалу з окремих питань лекції, неповне розкриття того чи іншого питання або винесення їх на самостійне опрацювання чи написання реферату, доповіді зобов'язує здобувача освіти звернутися до рекомендованих підручників, навчальних посібників.

1.2. Рекомендації щодо вивчення навчального матеріалу під час самостійної роботи

Читання. В залежності від характеру матеріалу, що потрібно опрацювати під час самостійної роботи, застосовують різні прийоми читання. *Ознайомче читання* дозволяє отримати про книгу чи статтю загальну уяву.

Вивчаюче читання має на меті детальне засвоєння матеріалу з книги чи статті. Воно відбувається після ознайомчого етапу і триває певний час. Вивчаюче читання потребує зосередженості, повернень до опрацьованого, заглиблення у проблему, що викладена, самоперевірок. Необхідно робити

записи, витяги, конспект. Завдання вивчаючого питання – ґрунтовне сприйняття матеріалу і можливість його добре запам'ятати.

Записи під час читання. При опрацюванні матеріалу для самостійної роботи потрібно вести записи, інакше малознайомий матеріал швидко забувається. Визначають найбільш важливі місця, доповнюють своїми знаннями чи міркуваннями викладене, позначають твердження, що викликали схвали або були незрозумілі. Записи слід починати після ознайомчого читання. Включати в них потрібно найбільш суттєві для видання положення, цифрові дані, основні факти чи гіпотези, нові висновки тощо. Завдання таких записів – швидко відновлювати уявлення про зміст роботи, з вичерпною повнотою пам'ятати та вміти розповісти про окремі, важливі частини тексту.

Конспектування дає можливість повністю засвоїти самостійно опрацьований матеріал. Застосування конспектування свідчить про значущість певних відомостей у даній самостійній роботі. Зміст конспекту повинен дозволити здобувачу освіти:

- 1) чітко формулювати тематику вивченого;
- 2) робити план засвоєного матеріалу та логічно членувати на частини створений текст;
- 3) розуміти місце самостійно опрацьованого матеріалу у контексті відповідних предмету та галузі знання;
- 4) виділяти у вивченому головне;
- 5) вміти наводити приклади для ілюстрації опрацьованого;
- 6) пов'язувати в систему знання, що були та здобуті самостійно;
- 7) уявляти, як використати самостійно здобуті знання на практиці.

У конспект вносяться тільки найбільш важливі відомості з матеріалу, який вивчається самостійно. Писати слід чітко, швидко, використовувати зрозумілі скорочення слів та умовні позначки. Конспект є ефективним якщо міцно закріплює у пам'яті самостійно отриману інформацію.

Складання плану. План – це сукупність основних думок, назв елементів тексту у формі питання чи твердження. Самостійне складання плану сприяє глибокому аналізу тексту: розумінню структури, виділенню основних положень, визначенню головного, відволіканню від менш змістовного, логічному членуванню матеріалу на частини, групуванню власних думок щодо опрацьованого матеріалу.

Формулювання тез. Тези – це коротко сформульовані основні положення тексту, стисле викладення головних його ідей, які увібрали в себе сутність переробленого самостійно матеріалу. Їх записують у вигляді цитат із тексту або своїми словами. У тезах внаслідок їх лаконічності відсутні приклади, що доводять певні факти. Однак тези втратять свій сенс якщо здобувач освіти не в змозі буде навести ці приклади по пам'яті. Вміння складати тези є свідцтвом високого рівня підготовки здобувача освіти та його самостійної роботи.

Тести. Особливим способом контролю знань здобувачів освіти є тестове опитування. Особливість роботи при підготовці до тестового контролю полягає у тому, що позитивне виконання тестових завдань потребує точних знань, доброї пам'яті, а у певних випадках – розвитку інтуїтивного мислення, оскільки під час тестування заборонено користуватися будь-якими джерелами.

Самостійне вивчення визначених тем дисципліни. Самостійна робота включає також самостійне поглиблене вивчення за визначеним переліком тем дисципліни, з яких не проводяться семінарські заняття. Здобувачі освіти в процесі такої роботи користуються підручниками, навчальними посібниками, монографіями, науковими статтями. Відповіді на поставленні питання теми повинні бути розширеними, обґрунтованими з посиланням на науково-теоретичні джерела. Перевірка результатів такої самостійної роботи здійснюється у вигляді письмової роботи чи реферату, виконання тестів під

час окремих аудиторних занять. Під час перевірки результатів самостійної роботи оцінюється як письмовий результат, так і усна доповідь здобувача освіти з визначеної теми.

Підготовка до модульного контролю та інших форм поточного контролю здійснюється здобувачами освіти шляхом виконання тестових завдань, вивчення матеріалу за переліком питань.

Робота із комп'ютерними інформаційними системами. Великий обсяг необхідної навчально-методичної та наукової інформації містить у собі мережа Internet, пошуковою програмою Google, Opera, та інші пошукові джерела (Вікіпедія) які можуть бути використані здобувачами освіти у підготовці до занять та виконанні самостійної роботи.

2. ТЕМИ І ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ РОБОЧОЮ ПРОГРАМОЮ З НАЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Тема 1. СТРУКТУРА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ

Питання для самостійного опрацювання

1. Основні завдання освіти у сфері безпеки життєдіяльності в Україні згідно Концепції освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» (БЖДЛ).
2. Структура життєдіяльності та її характерні ознаки.
3. Проблеми життєдіяльності.
4. Способи забезпечення життєдіяльності.

Ключові поняття: безпека, небезпека, ризик, небезпечна ситуація, людський чинник, вражаючий чинник, аварійна ситуація.

Контрольні питання для опрацювання лекційного матеріалу

1. Сфери та категорії, вивчення яких охоплює безпека

життєдіяльності.

2. Назвіть основні складові підсистеми безпеки життєдіяльності .

3. Назвіть загальні принципи забезпечення життєдіяльності.

Завдання для самостійного опрацювання.

1. Опрацювати представлений теоретичний матеріал.

2. Скласти в конспекті схему «Безпека життєдіяльності та її основні підсистеми».

3. Підготуватись до термінологічного диктанту.

Виконати тестові завдання.

1. Основний принцип БЖД:

а) мінімізація небезпеки для людини під час її діяльності;

б) будь-яка діяльність є потенційно небезпечною.

2. Складові БЖД:

а) санітарна безпека;

б) безпека дорожнього руху;

в) охорона праці;

г) екологія та охорона довкілля.

3. До шкідливих факторів навколишнього середовища відносять:

а) електричний струм;

б) вібрація;

в) шум;

г) радіоактивне випромінювання;

д) отруйні рослини.

4. Природно-техногенні небезпеки:

а) землетрус; б) кислотний дощ; в) смог; г) паводок; д) пилові бурі.

5. До фізичних небезпечних факторів відносять:

- а)конструкції що руйнуються;
- б)шум;
- в)мутагенні речовини;
- г)підвищена емоційність;
- д)підвищена швидкість руху повітря.

6. Аксиома БЖД :

- а)будь-яка діяльність є потенційно небезпечною;
- б)мінімізація небезпеки для людини під час її діяльності.

7. Принципи БЖД:

- а)охорона довкілля та екологія;
- б)охорона здоров'я;
- в)ліквідація негативних наслідків життєдіяльності людини; г)взаємозв'язок і взаємозалежність з навколишнім середовищем.

8. Природно-соціальні небезпеки:

- а)проституція; б)наркоманія; в) СНІД ; г)алкоголізм.

Теоретичний матеріал до теми

На основі досвіду міжнародних і українських науковців у сфері безпеки життєдіяльності в Україні розроблена і прийнята Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» (БЖДЛ).

Згідно із Концепцією, основними завданнями освіти з БЖДЛ є:

- формування культури людини щодо безпеки, її відповідних моральних цінностей, поглядів, поведінки;
- забезпечення певного стану індивідуальної захищеності людини шляхом формування і розвитку тих якостей особи, що сприяють розвитку безпеки, а також необхідних знань і вмінь;
- інтенсифікація методичної, наукової та інших форм освітянської роботи з напрямку БЖДЛ як у закладах освіти, так і поза ними;

- сприяння підвищенню ефективності роботи державної системи з безпеки населення шляхом навчання і підготовки людей до їх адекватної взаємодії, активної позиції щодо вдосконалення державної системи;

- удосконалення управління освітою всіх верств населення за критеріями напряму БЖДЛ.

Зміст освіти, її структура, технологія навчання формуються з позиції, що людина є найголовнішим об'єктом захисту від чинників ризику.

Положення Концепції склали теоретико-методологічні основи розвитку навчальної дисципліни БЖД.

Форми контролю: термінологічний диктант, перевірка конспекту.

Рекомендована література: [1; 2; 3; 15]

Тема 2. МОНІТОРИНГ І ПРОГНОЗУВАННЯ НЕБЕЗПЕК

Питання для самостійного опрацювання

1. Моніторинг і прогнозування небезпек.
2. Національна безпека і її складові.
3. Аксиоми безпеки життєдіяльності.

***Ключові поняття:** національна безпека, громадська безпека, моніторинг небезпек, аксиоми БЖД.*

Контрольні питання для опрацювання лекційного матеріалу.

1. Що таке допустимий ризик і як здійснюється оцінка ступеня ризику?
2. Які методи використовуються для оцінки ризику.
3. Який розподіл чинника ризику в системі «людина – техніка – середовище» у відсотках.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Опрацювати і законспектувати представлений теоретичний матеріал

2. Скласти типовий плану виходу з кризової ситуації.
3. Розв'язати ситуаційну задачу.

Ситуаційна задача. *Складіть вірний алгоритм поведінки людини в екстремальній ситуації:*

- а) визначити тактику поведінки і дій в екстремальній ситуації;
- б) проаналізувати ситуацію і своє місце в ній;
- в) заспокоїтись, привести себе до стану, який дозволить нормально думати і діяти;
- г) оцінити відомого або можливого противника (джерело небезпеки, що створило екстремальну ситуацію).

Теоретичний матеріал до теми

Моніторинг і прогнозування небезпек полягає у спостереженні, контролі та передбаченні небезпечних процесів і явищ природи, технічної та соціальної сфер, які є джерелом небезпек.

Етапи моделі управління ризиком:

- а) виявлення чинників джерел ризику небезпек, їх ідентифікація;
- б) прогнозування розвитку ймовірних небезпек і їх негативних наслідків;
- в) на основі результатів отриманої інформації про ступінь ризику небезпек розроблення заходів щодо захисту їхньої негативного впливу.

Національна безпека - захищеність життєво-важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Складовими національної безпеки є:

- державна безпека;
- політична безпека;
- економічна безпека;
- воєнна безпека;

- технологічна безпека;
- екологічна безпека;
- демографічна безпека;
- інформаційна безпека;
- банківська безпека;
- продовольча безпека;
- енергетична безпека.

Форми контролю: перевірка складеного плану, розв'язку ситуаційної задачі.

Рекомендована література: [1; 2; 3; 5]

Тема 3. ПРИРОДНІ ЗАГРОЗИ, ХАРАКТЕР ЇХНІХ ПРОЯВІВ ТА ДІЇ НА ЛЮДЕЙ, ТВАРИН, РОСЛИН, ОБ'ЄКТИ ЕКОНОМІКИ

Питання для самостійного опрацювання

1. Типові правила поведінки і моделі виходу із небезпечних ситуацій геологічного та метеорологічного походження.
2. Характеристика небезпечних ситуацій природного походження Закарпатської області.

Ключові поняття: повінь, паводок, землетрус, зсув, сіль, шторм лісова пожежа, метеорологічні небезпечні явища.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Підготуйте повідомлення про характерні для вашої місцевості особливості пожеж у лісах.
2. Скласти типовий план виходу з небезпечної ситуації при: а) землетрусі; б) повені.
3. Складіть план розвитку пожежі лісового масиву з урахуванням особливостей місцевості. Пожежа трапилась в кінці серпня у другій половині дня. Даючи відповідь, врахуйте знання, які ви одержали на лекційному занятті, а також порядок дій під час пожежі в лісі, який додається нижче.

Виконайте тестові завдання

1. Доповніть фразу: «Селі характерні для районів земної кулі» : а)рівнинних; б) гірських.
2. Алгоритм дії працівника коледжу(студента) в екстремальній ситуації: а)визначити тактику поведінки і дій; б)заспокоїтися, привести себе до стану, який дозволить нормально думати і діяти; в)оцінити джерело, об'єкт небезпеки, що створили екстремальну ситуацію; г)проаналізувати ситуацію і своє місце в ній.
3. Загроза коледжу – це: а)сукупність факторів, які перешкоджають нормальній діяльності коледжу; б)потенційно можливі або реальні дії зловмисників, здатні завдати коледжу матеріальної або моральної шкоди; в)дії партнерів, кримінальних елементів та працівників коледжу, внаслідок яких останній може зазнати істотних втрат.
4. Доповніть фразу: « Спека виникає коли температура повітря вища за» : а) 26 °С; б) 35 °С.
5. Ефективність гарантування безпеки коледжу – це результат: а)підрозділу безпеки коледжу; б)роботи всього колективу коледжу; в) роботи керівництва коледжу.

Теоретичний матеріал до теми

Типові правила поведінки і моделі виходу із небезпечних ситуацій геологічного та метеорологічного походження складаються з трьох фаз.

І. Підготовчий період до виникнення стихійного лиха:

- мати надійну інформацію;
- знати приблизні масштаби майбутнього лиха;
- підготуватись до евакуації;
- підготувати мережі життєзабезпечення до відключення;
- звільнити балкони, подвір'я від зайвих речей;
- обрізати сухі гілки;

- щільно зачинити двері та вікна;
- підготувати капітальні споруди для схованки; тримати зв'язок з сусідами.

II. Дії під час стихійного лиха:

- зберігайте самовладання та заспокойте тих, хто його втратив;
- вимкніть електрику та перекрийте газ і воду;
- перейдіть або займіть безпечніше місце, але не переходьте в іншу будівлю, це небезпечно;
- якщо ви знаходитесь в автомобілі, вийдіть з нього і ховайтесь хоча б на дні якого-небудь заглиблення, уникайте великих дерев, опор ліній електропередач, хитких споруд.

III. Дії після стихійного лиха:

- вгамуйте нервові збудження, заспокойте інших;
- допоможіть потерпілим;
- з'ясуйте масштаби ушкоджень;
- дістаньтесь до сусідів;
- перевірте, чи немає загрози пожежі, затоплення або витoku газу із трубопроводів;
- з'ясуйте адреси організацій, які відповідають за надання допомоги потерпілому населенню, сповістіть про них сусідів.

2. Підготуйте повідомлення про характерні для вашої місцевості особливості пожеж у лісах.

План відповіді.

1. З'ясуйте, яку приблизно частину площі закарпатської області займають ліси.
2. Наведіть характеристику ландшафту місцевості (гори, рівнини, долини).

Порядок дій під час пожежі в лісі.

Ви опинились в осередку пожежі:

- не панікуйте та не приймайте поспішних,

необдуманих рішень;

- визначте напрям вітру;
- не тікайте від полум'я, що швидко наближається, а

долайте крайку вогню

проти вітру, закривши голову одягом;

- з небезпечної зони, до якої наближається полум'я, виходьте швидко;

- якщо втекти від пожежі неможливо, то вийдіть на відкриту місцевість або

галявину, ввійдіть у водойму або накрийтеся мокрим одягом і дихайте повітрям, що над самою поверхнею землі . Воно тут менш задимлене, рот і ніс при цьому прикрийте одягом чи шматком будь-якої тканини;

- будьте обережні в місцях горіння високих дерев, вони можуть завалитися;

- особливо будьте обережні у місцях торф'яних

пожеж, врахуйте, що там можуть створюватись глибокі вирви, то рухайтесь , перевіряючи палицею глибину шару, що вигорів;

- після виходу із осередку пожежі повідомте місцеву владу та пожежну службу про місце, характер та розміри пожежі.

Форми контролю: колективна бесіда, аналіз складених планів, заслуховування повідомлень на занятті.

Рекомендована література : [1; 2; 3; 15]

Тема 4. ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Питання для самостійного опрацювання.

1. Порядок дій при виникненні пожежі.
2. Правила поведінки під час пожежі в навчальному закладі.

Ключові поняття: *пожежа, продукти горіння, фактори ураження пожежі, евакуація.*

Завдання для самостійного опрацювання

1. Познайомитись з планами евакуації коледжу і запасними виходами.
2. Скласти пам'ятку «Порядок дій здобувача освіти при виявленні пожежі в навчальному закладі».
3. Розв'яжіть ситуаційні задачі.

Ситуаційні задачі

Задача 1. Що ви будете робити, рятуючись від пожежі і перебуваючи у палаючій будівлі на четвертому поверсі? Пожежа виникла на другому поверсі. Виберіть правильні відповіді і розташуйте їх у порядку виконання своїх дій.

1. Двері у коридор буду відчиняти різким рухом, щоб не одержати сильних опіків від розпеченої ручки.
2. Викличу службу 101, назву зрозуміло і розбірливо свою адресу.
3. Проходячи через палаюче приміщення коридору, накриюсь з головою мокрою ковдрою, шматком цупкої тканини.
4. Вдягну ватно-марлеву пов'язку, змочену 5% розчином лимонної кислоти.
5. Якщо дим і полум'я не дозволяють вийти назовні, використовую допоміжні засоби і заходи захисту.
6. Якщо кімната наповнилась димом, намагаюсь високо підняти голову, закривши органи дихання мокрою тканиною, вибігаю з кімнати.
7. Відчиняю вікно; якщо воно не відчиняється, розбиваю його будь-яким твердим предметом. Спробую привернути увагу людей.
8. Якщо кімната наповнилась димом, пересуваюсь повзком, тому що дим піднімається угору і тому дихати легше внизу. Закриваю рот і ніс мокрою тканиною.
9. Якщо не вдається вийти назовні, зачиняю двері і заткну рушниками або простирадлами усі щілини й отвори – це дозволить запобігти розповзанню диму.

Задача 2. Із балкона другого поверху палаючого будинку ви плигнув чоловік. Він качається по снігу, намагаючись збити полум'я. Його одяг на

спині уже тліє, під рештками тканини видно шкіру із великою кількістю пухирців. Як ви будете діяти? Виберіть правильні відповіді і розташуйте їх у порядку виконання своїх дій. 1. Зніму з постраждалого верхній одяг. 2. Покладу його на спину. 3. Переверну його на живіт. 4. Посаджу постраждалого на лавку. 5. Наберу якомога більше пакетів із льодом і покладу їх йому на спину. 6. Приберу рештки одягу і помию шкіру постраждалого чистою водою. 7. Оброблю опечену поверхню спиртом, горілкою. 8. Накладу на місця опіків стерильні пов'язки. 9. Накрию спину постраждалого чистим простирадлом. 10. Запропоную йому 2-3 таблетки анальгіну. 11. Змашу опік рослинним маслом. 12. Запропоную постраждалому випити велику кількість рідини. 13. Обмежу постраждалому у питті.

Теоретичний матеріал до теми

Правила поведінки при виявленні пожежі у навчальному закладі.

1. У разі виникнення пожежі дії працівників навчального закладу мають бути спрямовані на створення безпеки людей, і в першу чергу дітей, їх евакуацію та рятування.

2. Кожний працівник, який виявив пожежу або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів, підвищення температури у приміщенні) зобов'язаний:

- негайно повідомити про це за телефоном 101(при цьому слід чітко назвати адресу об'єкта, місце виникнення пожежі, а також свою посаду та прізвище);

- задіяти систему оповіщення людей про пожежу;

- розпочати самому і залучити інших до евакуації людей з будівлі до безпечного місця згідно з планом евакуації;

- сповістити про пожежу керівника навчального закладу або його заступника.

3. Під час проведення евакуації та гасіння пожежі необхідно:

- з урахуванням обстановки, що склалася, визначити найбезпечніші евакуаційні шляхи і виходити до безпечної зони у найкоротший ;

- викладачам (вчителям) не можна залишати дітей без нагляду з моменту виявлення пожежі та до її ліквідації;

- евакуацію людей слід починати з приміщення у якому виникла пожежа, і суміжних приміщень, яким загрожує небезпека поширення вогню і продуктів горіння;

- почувши тривогу, студенти стають біля своїх столів і за вказівкою викладача залишають по одному аудиторію, завершує ходу викладач із журналом;

- усі, хто не був присутнім в аудиторії під час сигналу тривоги (був в коридорах, туалетах і т.п.), повинен негайно йти на місце зібрання і приєднатися до своєї групи;

- ретельно перевірити всі приміщення, чи не залишилися діти, які могли заховатись під столами, у шафах та інших місцях у небезпечній зоні;

- на місці зібрання кожна група займає суворо визначене місце і перебуває там. У пункті збору, роблять перекличку (за журналом);

- виставляються пости безпеки біля входу в будівлю;

- у випадку гасіння слід намагатися в першу чергу забезпечити сприятливі для безпечної евакуації людей;

- слід утриматися від відчинення вікон і дверей, а також від розбивання скла. Залишаючи приміщення або будівлі, що постраждали від пожежі, необхідно зачинити всі двері і вікна.

Форми контролю: колективна бесіда, аналіз складених пам'яток, розв'язування ситуаційних задач.

Рекомендована література : [1; 2; 3;12]

Тема 5. РАДІАЦІЙНА БЕЗПЕКА

Питання для самостійного опрацювання

1. Вплив радіації на здоров'я людини.
2. Радіозахисне харчування.
3. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри

Ключові поняття: іонізуюче опромінювання, радіозахисне харчування, санітарна обробка.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Підготувати реферат на тему « Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри ».
2. Розв'язати ситуаційну задачу.

Ситуаційна задача

Визначте правильну послідовність дій після виходу із осередку радіоактивного ураження на незаражену територію.

1. Почистити від бруду взуття і протерти його вологою ганчіркою.
2. Зняти протигаз і зробити його дезактивацію.
3. Зняти рукавички, і витрусивши їх, протерти змоченою у розчині мила ганчіркою
4. Пройти дозиметричний контроль.
5. Зняти верхній одяг і, ставши спиною до вітру, обережно обтрусити пил, потім, повісивши на мотузку, обмести зверху віником, щіткою і вибити решту пилу палицею.
6. Зняти індивідуальні засоби захисту.
7. Ретельно вимити руки водою з милом, обмити обличчя, відкриті ділянки тіла, прополоскати чистою водою рот , ніс, горло, промити очі.
8. Прополоскати у проточній воді одяг і білизну.
9. Пройти повну санітарну обробку.

Теоретичний матеріал до теми

Радіозахисне харчування. Поради Інституту гігієни харчування.

1. Віддавайте перевагу нежирним сортам м'яса (жири гальмують процес травлення).

2. Із круп найціннішим є гречана та вівсяна: вони багаті на білок і незамінні амінокислоти. Вівсяна крупа має рослинні жири, солі магнію, які мають протирадіаційну дію.

3. Серед молочних продуктів на першому місці стоїть сир, тому що він багатий на кальцій. На другому місці – кефір, ряжанка, йогурт.

4. Квасоля і решта бобових культур зменшують дію радіонуклідів на 10 – 20%.

5. Вітамін А – активний радіопротектор , має протипухлинні властивості. Його джерела – помідори, морква, зелень, абрикоси.

6. В умовах забруднення навколишнього середовища радіоактивним Цезієм важливе значення має насичення організму солями Калію. Джерелами Калію є картопля, чорнослив, чорна смородина, родзинки.

7. Морська риба та інші морепродукти – джерела білка. Риба легше засвоюється організмом, а риб'ячий жир містить вітамін А.

8. Джерела Йоду: йодована сіль, ламінарія, морепродукти.

Форми контролю: перевірка складених конспектів, розв'язку ситуаційної задачі. Заслуховування і обговорення рефератів.

Рекомендована література : [2; 7; 9; 15]

Тема 6. ХІМІЧНА БЕЗПЕКА

Питання для самостійного опрацювання.

1. Безпека життєдіяльності в побуті.

2. Правила використання хімічних речовин в сільському господарстві

Ключові поняття: побутові хімікати, ПАР, СМЗ, пестициди.

Завдання для опрацювання.

1. Вивчити і законспектувати дану тему.
2. Скласти пам'ятку «Загальні правила надання домедичної допомоги при отруєнні різними хімічними речовинами».

Теоретичний матеріал для теми

Загальні правила надання домедичної допомоги при отруєнні різними хімічними речовинами.

Хімічні речовини	Перша допомога
Рідке добриво	1 + 2, В
Інсектицид (засіб від комах)	2 + 3 + 4, А
Каустична сода	1 + 2, А
Отрута для мишей	2 + 3 + 4, Б
Нашатир	1 + 2, А
Засіб для дезінфекції	1 + 2, Б
Оцтова есенція	1 + 2, А
Формальдегід	1 + 2, Б
Хлорне вапно	1 + 2, Б
Луг	1 + 2, Б

1. Не викликати блювоту (якщо субстанції другий раз пройдуть по стравоходу, організму буде завдано великої шкоди).
2. Напоїти водою (чаєм або соком, але не газованими напоями). Ні в якому разі не давати молоко. Воно допомагає організмові засвоїти отруту.
3. Викликати блювоту (щоб вивести отруту з організму). Спочатку дати отруєному випити воду, чай або сік, нахилити верхню частину його тулуба вперед, викликати подразнення піднебіння чайною ложкою або пальцем.
4. Дати активоване вугілля (щоб зв'язати рештки отрути в організмі). Запивати таблетку можна водою.
5. Дати небагато вершків або шматочок вершкового масла (для розчинення

пінних хімікатів в організмі).

А. Небезпечно для життя; викликати швидку допомогу; надати домедичну допомогу.

Б. Небезпечно; викликати швидку допомогу, надати домедичну допомогу.

В. Відносно безпечно; надати домедичну допомогу, потім проконсультуватись з лікарем.

Форми контролю: колективна бесіда, перевірка конспектів, складеної пам'ятки.

Рекомендована література: [1; 2; 3; 15]

Тема 7. БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДІВ

Питання для самостійного опрацювання

1. Обов'язки вчителя з безпеки життєдіяльності.
2. Нещасні випадки в навчально-виховних закладах та їх профілактика.
3. Види інструктажів з техніки безпеки.

Ключові поняття: *нещасний випадок, інструктажі: первинний, цільовий, вступний, позаплановий .*

Завдання для самостійного опрацювання

1. Опрацювати і законспектувати дану тему.
2. Скласти в конспекті таблицю «Причини нещасних випадків з учнями під час навчально-виховного процесу».

№ п/п	Технічні причини	Організаційні причини	Санітарно-гігієнічні причини	Психофізіологічні причини

3. Скласти пам'ятку «Обов'язки класовода з охорони праці та безпеки життєдіяльності».

Виконати тестові завдання

1. Нещасні випадки виникають внаслідок дії на організм людини: а) шкідливих факторів; б) небезпечних акторів.
2. Види інструктажів з техніки безпеки: а) вступний, попередній, позаплановий; б) вступний, первинний, позаурочний; в) первинний, повторний, цільовий.
3. При розумовій праці переважає такий компонент трудової діяльності: а) механічний; б) розумовий; в) психічний; г) фізичний.
4. Санітарно-гігієнічні причини нещасних випадків: а) хвороба; б) втома; в) відсутність медичних оглядів; г) несприятливий психологічний клімат в колективі; д) недотримання правил особистої гігієни; е) підвищений рівень вологості в приміщенні.
5. Причини нещасних випадків: а) організаційні; б) санітарно - екологічних; в) технічні; г) психофізіологічні; д) травматичні.
6. Цільовий інструктаж проводять перед: а) заняттями з трудового навчання; б) заняттями з фізкультури; в) проведенням позашкільних заходів.

Теоретичний матеріал до теми

Учитель, класовод, класний керівник, вихователь:

- несе особисту відповідальність за збереження життя і здоров'я учнів під час навчально-виховного процесу;
- відповідає за безпечне проведення навчально-виховного процесу, проводить інструктажі з учнями з охорони праці під час навчальних занять з обов'язковою реєстрацією в журналі обліку навчальних занять;
- повідомляє керівника закладу про нещасний випадок, що трапився;
- організовує надання першої допомоги потерпілому;

- інструктує учнів, вихованців під час проведення позакласних, позашкільних заходів з реєстрацією в спеціальному журналі;
- веде профілактичну роботу щодо запобігання травматизму серед учнів, вихованців

Форми контролю: колективна бесіда, перевірка і аналіз складеної пам'ятки «Обов'язки класовода з охорони праці та безпеки життєдіяльності», тестовий контроль.

Рекомендована література: [4; 10; 11]

Тема 8. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ В ЛІТНІХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

Питання для самостійного опрацювання.

1. Вимоги безпеки до організації оздоровлення дітей.
2. Правила виходу дітей за територію табору.
3. Правила відпускання дітей із загону.
4. Правила техніки безпеки під час проведення туристичних походів та екскурсій.
5. Правила техніки безпеки під час купання дітей.

Ключові поняття: екскурсія, пожежна безпека, ЛОТ.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Опрацюйте і законспекуйте відповідний теоретичний матеріал, який використовується під час літньої практики на III курсі.
2. Підготуйте пам'ятку «Порядок дій при виникненні пожежі в ЛОТ»
3. Складіть перелік вимог до туристсько-екскурсійні перевезення дітей автобусом.
4. Підготуйте альбом або мультимедійну презентацію із зображенням місцевих отруйних рослин, грибів, небезпечних тварин, комах.

Виконайте тестові завдання

1. Під час проведення екскурсій один супроводжуючий дорослий повинен бути на: а) 5 – 10 дітей; б) 10 – 15 дітей; в) 15 – 20 дітей.
2. Температура води під час купання дітей у відкритих водоймах повинна становити: а) 17⁰ С ; б)19⁰С; в)20⁰С.
3. Швидкість руху екскурсійного автобуса, що перевозить дітей повинна становити не більше: а) 60 км; б)65 км; в)70 км.
4. Максимальна кількість дітей яка перебуває у воді під час купання становить: а) 10; б)12; в) 15.
5. Перелік документів, які необхідні для організації автобусної екскурсії: а)список учнів; б) наказ по школі; в)письмовий дозвіл батьків; г)паспортні дані учнів.
6. Максимальна глибина для організації купання дітей у відкритих водоймах становить; а)1м; б)1,2 м; в)1,5 м.

Теоретичний матеріал до теми

Вимоги безпеки до організації оздоровлення дітей.

Після розподілу по загонах вожаті і вихователі повністю несуть відповідальність за життя і здоров'я довірених їм дітей. Під час транспортування дітей у ЛОТ діти розміщуються в автобусах відповідно посадкових місць. Вікна з лівого боку зачиняють. Під час зупинки першим з автобуса виходить вожатий і, стоячи біля входу. Направляє дітей вправо від дороги; під час посадки в автобус вожатий перевіряє наявність дітей.

Після прибуття в ЛОТ і розподілу по спальних корпусах вожатий знайомить дітей з територією табору, правилами пожежної безпеки, користування атракціонами, вимогами з дотримання суворої дисципліни, виконання режиму дня.

Кожен працівник ЛОТ у разі загрози стану здоров'я і життя дітей зобов'язаний вжити заходів для усунення небезпеки, проявляти максимум

уважності, якщо знайдено вибухонебезпечні предмети, знати правила поводження з ними, правила пожежної безпеки, ліквідувати чи вжити заходів щодо усунення джерел травматизму.

Працівники ЛОТ мають не допускати порушень правил техніки безпеки, сангігієни і вимагати від дітей їх виконання, попередити і стежити, щоб діти не заходили по підвалів технічних і господарських служб, очисних споруд, на будівельні майданчики.

Кожен працівник ЛОТ зобов'язаний:

- контролювати правильність користування електроприладами;
- не допускати контакту дітей з електрокабелями;
- не дозволяти дітям ремонтувати чи розбирати електроприлади, вимикачі;
- не дозволяти стояти або сидіти на перилах чи огорожах;
- слідкувати, щоб діти не заходили в місця з написами «Небезпечно», «Стороннім вхід заборонено»;
- не допускати контакту здорових дітей з хворими;
- не допускати перебування сторонніх осіб на території табору.

Форми контролю: тестовий контроль, захист виготовлених альбомів та мультимедійних презентацій, складених пам'яток, конспектів.

Рекомендована література [4; 10; 11]

Тема 9. МЕНЕДЖМЕНТ БЕЗПЕКИ, ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА ЗАХИСТУ

Питання для самостійного опрацювання

1. Правове регулювання та нагляд за безпекою життєдіяльності.
2. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади.

Ключові поняття: менеджмент безпеки, життєвий рівень, санітарно-епідеміологічна безпека.

Контрольні питання для опрацювання лекційного матеріалу

1. Якими законодавчими і нормативними актами різної юридичної сили регулюються відносини з охорони здоров'я людини та навколишнього середовища і забезпечення безпеки у надзвичайних ситуаціях?
2. Конституція України як правова основа щодо безпеки життєдіяльності.

Завдання для самостійного опрацювання

Опрацювати і законспектувати у вигляді тез основні положення таких законів України:

1. «Про охорону здоров'я населення».
2. «Про охорону праці».
3. «Про пожежну безпеку».
4. «Про дорожній рух».

Форми контролю: перевірка складених тез, колективна бесіда.

Рекомендована література: [5; 10; 11;12]

Тема 10. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ЗАХОДИ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Питання для самостійного опрацювання.

1. Закони України щодо захисту населення в НС.
2. Основні принципи і пособи захисту населення в НС.
3. Державне регулювання і контроль захисту населення і територій.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Вивчити і законспектувати дану тему у вигляді тез.
2. Скласти таблицю «Основні заходи щодо забезпечення захисту населення в НС»

Засоби індивідуального захисту	Укриття людей у сховищах	Різні види захисту населення	Спостереження та контроль за ураженістю навколишнього середовища

Теоретичний матеріал до теми

1. Захист населення організується і здійснюється відповідно до вимог Конституції України, законів України:

- «Про цивільну оборону України» (1999);
- «Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань » (1998);
- «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру» (2000);
- «Про правовий режим надзвичайного стану»;
- Концепції «Про захист населення і територій при загрозі і виникненні надзвичайної ситуації».

Рівень національної безпеки не може бути достатнім, якщо в загальнодержавному масштабі не буде вирішено завдання захисту населення, об'єктів економіки і національного надбання від НС техногенного і природного характеру.

Основні завдання захисту населення і територій від НС природного і техногенного характеру є:

- здійснення комплексу заходів щодо запобігання і регулювання на НС ситуацій техногенного і природного характеру;
- забезпечення готовності і контролю за станом готовності до дій і взаємодії органів управління у цій сфері, сил і засобів, призначених для запобігання НС техногенного і природного характеру і реагування на них.

Основні принципи і способи захисту населення в НС:

- захист населення планується і здійснюється диференційовано, залежно від економічного та природного характеру його розселення, виду і ступеня небезпеки можливих НС;

- усі заходи щодо життєзабезпечення населення готуються заздалегідь і здійснюються відповідно до законів держави;

- при захисті населення використовуються усі наявні засоби захисту;

- поінформованість громадян про свої основні обов'язки щодо БЖД, дотримання ними установлених правил поведінки під час НС.

Форми контролю: письмове опитування по опрацьованій темі, аналіз складених тез та таблиць.

Рекомендована література: [13; 14; 15]

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайченко В.А. Основи безпеки життєдіяльності людини: навчальний посібник/В.А.Гайченко, Г.М. Коваль. – К. : МАУП, 2002. – 232 с.
2. Геврик Є.О. Безпека життєдіяльності:навчальний посібник/ Є.О.Геврик. – К. : Ельга-Н, КНТ, 2008. – 384 с.
3. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I – IV рівнів акредитації/ Є.П.Желібо, Н.М. Заверуха, В.В. Зацарний. – Київ: « Каравела», Львів: «Новий світ - 2000», 2001. – 320с.
4. Катренко Л.А. Охорона праці в галузі освіти: навчальний посібник/Л.А. Катренко, І.П. Пістун. – Суми: «Університетська книга», 2005. – 302с.
5. Конституція України. Основний закон. – К., 1996
6. Лапін В.М. Безпека життєдіяльності людини: навчальний посібник/ В.М. Лапін. – К. : «Знання », 2007. – 332 с.
7. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). – Київ: відділ поліграфії Українського центру держсанепідемнагляду МОЗ України, 1998. – 125с.
8. Плахтій Д.П. Безпека життєдіяльності в запитаннях і відповідях: навчальний посібник. Вид. 2-е доп. і перероб./ Д.П. Плахтій, А.М. Савчук. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори - 2006», 2010. – 248 с.
9. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
10. Про охорону праці: Закон України.– К., 1992.
11. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
12. Про пожежну безпеку: Закон України. – К., 1993.
13. Про цивільну оборону країни: Закон України від 3 лютого 1993 р. – К., 1993.
14. Сонько С.П., Жупаніс С.І., Пліщенко С.С. Надзвичайні ситуації та цивільний захит населення: навчальний посібник/ за редакцією С.П. Сонько /

С.П.Сонько, С.І.Жупаніс, С.С. Пліщенко. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 232 с.

15. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності і людини: навчальний посібник/ Р.С. Яким. – Львів: Видавництво «Бескид Біт», 2005. – 304 с.

4. Інформаційні ресурси.

1.Офіційне інтернет-представництво Президента України
<http://www.president.gov.ua>.

2. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
<http://www.mon.gov.ua>,www.osvita.com.

3. Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи
<http://www.mns.gov.ua>.

4. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру
<http://chronicl.chat.ru/>.

5. Рада національної безпеки і оборони України:
<http://www.rainbow.gov.ua>.

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації
Укладач Куриляк В.І.

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>